

Digitálny obsah v akademickej knižnici (Udržateľná) Pridaná hodnota v službách

V období posledných 20 rokov bolo publikované množstvo prác, ktoré sa zaoberajú otázkami vzniku, uchovávaní, organizácie a komunikácie informácií v digitálnom prostredí v rôznych kontextoch, vrátane miesta a možnosti knižníc v hybridnom informačnom prostredí. Kolekcie knižníc v podobe fyzických priestorov na uchovávanie dokumentov sa rozširujú o kolekcie digitálneho obsahu s vlastnou infraštruktúrou a pravidlami uchovávaní a organizácie. Tento obsah musí byť taktiež efektívne organizovaný a sprostredkovaný, t. j. integrovaný do základných knižničných služieb. Otvárajú sa témy digitálnych repozitárov, z ktorých špecifické miesto začínajú zaujímať najmä repozitáre inštitucionálne, konkrétnejšie repozitáre akademicke, ako základ prístupu k výsledkom vedy a aktuálneho poznania. Mení sa charakter knižničných služieb, hovoríme o digitálnych službách (a to nielen referenčných). Automatizované knižničné informačné systémy sú platformou, ktorá umožňuje spomínané efektívne prepojenie štandardnej agendy s elektronickým prostredím a digitálnym obsahom. Cieľom príspevku nie je analýza najnovších názorov na predmetnú oblasť a diskusií s tým spojených, pozornosť chceme sústrediť na niektoré vybrané aspekty spomínaných okruhov otázok z pohľadu aktuálneho potenciálu a možností akademických knižníc v integrácii vlastného digitálneho obsahu do portfólia služieb. Svoje názory a skúsenosti by sme chceli prezentovať na konkrétnom príklade akademickej knižnice, ktorá plní zároveň úlohy špecializovanej vedeckej knižnice – Slovenskej poľnohospodárskej knižnice pri SPU v Nitre.

Možno trochu teórie namiesto úvodu. V roku 1995 Robert Khan a Robert Wilensky publikovali štúdiu, v ktorej definovali teoretické princípy otvoreného univerzálneho informačného systému, jeho základné prvky a ich vzájomné spojenie tak, aby systém na základe vybudovanej architektúry fungoval efektívne a najmä zmysluplne z pohľadu potrieb inštitúcie. Ako konštatujú v úvode svojho príspevku, ich práca popisuje základné aspekty infraštruktúry, ktorá je otvorená vo svojej architektúre a ktorá podporuje veľkú a rozšíriteľnú triedu distribuovaných digitálnych informačných služieb – a digitálne knižnice sú jedným z príkladov takýchto služieb. (Kahn, Wilensky, 1995; Kahn, Wilensky, 2006, s. 116). Východiskom je definovanie základných entít systému, v ktorom sú informácie vo forme digitálnych objektov uskladňované, sprístupňované, diseminované a manažované. Používateľ môže uložiť digitálny objekt do jedného alebo viacerých repozitárov (úložísk), z ktorých môže byť sprístupnený iným osobám – samozrejme, vždy za konkrétnych podmienok. Úložisko je sieťový systém ukladania, v ktorom môžu byť uložené digitálne objekty pre prípadný následný prístup alebo vyhľadávanie. Má mechanizmy na pridávanie nových digitálnych objektov do zbierky (ukladanie) a na distribúciu (sprístupnenie). Úložisko môže obsahovať ďalšie súvisiace informácie, služby a systémy správy. (Kahn, Wilensky, 1995, 2006). Základné entity systému sú: digitálne objekty (*digital objects*), odkazy na súbor/systémová identifikácia (*handles*), metadáta a kľúčové metadáta (*metadata and key metadata*), úložiská/repozitáre (*repositories*), generátory systémových identifikátorov (*handle generators*), pôvodcovia/autori

(*originators*), používatelia (*users*), globálne názvové authority (*global naming authorities*), lokálne názvové authority (*local naming authorities*) a repozitárový prístupový protokol (*repository access protocol* – RAP). Ako je teda zrejme, termín digitálna knižnica či repozitár sa viaže k usporiadaniu informácií v elektronickom prostredí, ich základnej (a jednoznačnej) identifikácii, definovaniu základných vzťahov, pravidiel ich tvorby a organizácie, ako aj očakávanému prínosu pre tvorcov systému (inštitúciu/korporáciu). Už krátko po publikovaní práce spomínaných autorov sa začína ďalej detailnejšie rozpracovávať aj koncepcia digitálnych knižníc ako jedného z praktických príkladov naplnenia podstaty služieb označovaných Kahnom a Wilenskyom ako „distribúované digitálne informačné služby“ – „*distributed digital information services*“ (Kahn, Wilensky, 1995; Arms, 1995; Kahn, Wilensky, 2006). Určite neboli prví, ktorí sa problematikou zaoberali, pred rokom 1995 bolo publikovaných množstvo prác týkajúcich sa architektúry informačných systémov a ich možného ďalšieho vývoja (napríklad Wiederhold, 1992; Birmingham et al, 1994 a ďalší), teoretický rámec definovaný a popísaný v spomínanej práci autorov však položil základy ďalšej spoločnej komunikácie v tejto oblasti.

V roku 2003 poukázal C. Lynch, v kontexte „informačnej revolúcie“ a ďalšej existencie univerzít, resp. akademického prostredia ako celku, na potrebu zásadnej zmeny pozície spomínaných subjektov z relatívne pasívnej role podporovateľov vydavateľov na moderných producentov akademického obsahu s pridanou hodnotou. Akademické prostredie sa musí stať rovnocenným partnerom vydavateľov exploračiou nového digitálneho média, ktoré začína zohrávať čoraz výraznejšiu úlohu pri vzniku a disseminácii vedeckého obsahu. Pozornosť sa musí sústrediť na zmenu podstaty a funkcií inštitucionálnych repozitárov a ich transformácie v procese vedeckej/akademickej komunikácie. (Lynch, 2003, s. 2-3). Lynch definuje inštitucionálny repozitár univerzity, ako súbor služieb, ktorý univerzita poskytuje svojim členom/zamestnancom na manažment a dissemináciu digitálneho obsahu vytvoreného na pôde univerzity a v spolupráci s ďalšími partnermi. Pridaná hodnota tejto formy komunikácie, resp. disseminácie obsahu, v porovnaní napríklad s časopismi alebo inou, komerčne štandardne šírenou vydavateľskou produkciou, je práve inštitucionálne ukotvenie. Kládne to však vysoké nároky na budovanie a udržiavanie infraštruktúry, ktorá musí zabezpečiť dlhodobú archiváciu a dostupnosť obsahu. Na strane inštitúcie je tlak na prijatie a dodržiavanie relevantných systémových politík. Svoje miesto v tomto procese, samozrejme, patrí akademickej knižnici. (Lynch, 2003).

V kontexte technologického a technického pokroku (ale aj ďalších súvisiacich aspektov, napr. vývoj v oblasti práv duševného vlastníctva/autorského práva) mení sa aj vnímanie podstaty inštitucionálnych repozitárov. Podľa Mary Wu (2015) rané štádiá vývoja inštitucionálnych repozitárov boli z hľadiska funkcií v akademickej inštitúcii vnímané z pohľadu potrieb dlhodobého uchovávanía, organizácie a distribúcie obsahu, ktoré vytvorila inštitúcia a jej komunita. Tieto tradičné funkcie prevládali v stratégiách zameraných na získavanie obsahu a podporu služieb, ale najmä smerom do vnútra na riadenie a kontrolu výskumu. Najväčšou nevýhodou bola absencia možností na šírenie obsahu smerom von z inštitúcie a zapojenie obsahu do širšieho komunikačného rámca. Akademické inštitúcie sa začínajú usilovať o to, aby úložisko bolo aktívne, dynamické a živé. Okrem toho sa repozitár stáva efektívnym nástrojom šírenia výskumu, zdieľania výsledkov a validácie. (Wu, 2015).

Bez ohľadu na diskusie v odborných kruhoch či posunoch vo vnímaní podstaty digitálnych repozitárov (resp. inštitucionálnych repozitárov) a digitálnych knižníc realitou je existencia a každodenný nárast objemu digitálneho obsahu, akademické prostredie nevynímajúc. Na pôde univerzít a iných akademických pracovísk ide o obsah špecifický najmä z hľadiska pôvodu. Ako môže do celého procesu vstúpiť akademickej knižnici „v štandardnom slovenskom vydaní“ a byť nielen poskytovateľom služieb a mediátorom digitálneho obsahu, ale aj spolutvorcom jeho pridanej hodnoty?

Digitálny repozitár SIPK pri SPU/Charakteristika

Slovenská poľnohospodárska knižnica pri SPU v Nitre je akademickou knižnicou plniacou funkcie špecializovanej vedeckej knižnice pre oblasť poľnohospodárstva. Napriek rôznym organizačným zmenám, stále patrí medzi základné informačné pracoviská saturujúce informačné potreby akademickej obce tak na univerzite, ako aj v širšej základni pôdohospodárskeho vedeckého výskumu. Je integrálnou súčasťou systému primárne terciárnej edukácie (podpora vzdelávania) a pôdohospodárskeho vedeckého výskumu.

V súlade s globálnymi zmenami vo vnímaní miesta a úloh knižníc a ich služieb v súčasnej spoločnosti a s tým spojenými zmenami informačných potrieb používateľskej základne, snaží sa, najmä na pôde SPU v Nitre, aktívne reagovať aj v podobe vlastného portfólia digitálnych služieb s integráciou vlastného digitálneho obsahu. Riešenie bolo vytvorené v kontexte personálnych, ako aj technických dispozícií knižnice, vychádza však z platných tak technických, ako aj legislatívnych štandardov, konvencií a požiadaviek. Základom tohto obsahu je digitálny repozitár SIPK, ktorého budovanie začalo v roku 2004, a ktorého formálny rámec položilo rozhodnutie vedenia Slovenskej poľnohospodárskej univerzity o uchovávaní a najmä voľnom/otvorenom sprístupňovaní edičnej produkcie Vydavateľstva SPU, ktorá vychádzala na CD-ROM. Išlo najmä o zborníky z odborných/vedeckých podujatí organizovaných pracoviskami univerzity. Postupne sa digitálny obsah rozšíril o autoreferáty doktorandských/dizertačných prác absolventov SPU, ktoré boli taktiež sprístupňované do úrovne plných textov, pôvodne iba na webovom sídle univerzity. Uchovávaný je tak tzv. digital born, ako aj digitalizovaný materiál. Aktuálne je digitálny repozitár SIPK tvorený niekoľkými samostatnými repozitármi s rôznymi typmi zdieľania obsahu (Tab. 1):

- inštitucionálny repozitár SPU v Nitre,
- tematický repozitár pre oblasť pôdohospodárstva a príbuzných vedných oblastí,
- digitálna knižnica <dl>SIPK (podpora online publikovania na SPU),
- webový archív SIPK,
- konzervačný archív SIPK.

Rozhraním, cez ktoré je verejne prístupný obsah zdieľaný/komunikovaný je štandardne používaný AKIS – ARL (IPAC). Konkrétne sú to rozhrania Bibliografickej databázy SIPK a online katalógu SIPK (SIPK má tieto dve základné databázy – historicky – fyzicky/logicky oddelené) <http://ar14.library.sk/i2/i2.entry.cls?ictx=spu>

Repozitár	Prístup	Dostupnosť
Inštitucionálny repozitár SPU	IPAC :: Online katalóg + BD SIPK ¹	Plný verejný prístup, alebo iba archivácia (mimo SPU)
Tematický repozitár	IPAC :: Online katalóg	Plný/volný verejný prístup
<dl>SIPK	Webové stránky SIPK	Plný/volný verejný prístup
Webový archív	IPAC :: Online katalóg	Plný/volný verejný prístup
Konzervačný archív SIPK	Neverejné úložisko	Bez verejného prístupu

Tabuľka 1 Obsahové kolekcie/čiastkové repozitáre digitálneho repozitára SIPK

Inštitucionálny repozitár SPU v Nitre: publikácie zamestnancov SPU v Nitre (evidencia EPCA) + edičná produkcia SPU v Nitre. Plné texty dostupné v rámci bibliografického záznamu v databázach SIPK (analytická aj syntetická úroveň). Publikačná činnosť mimo Vydavateľstva SPU sa harvestuje a archivuje, v záznamoch v bibliografickej databáze sa odkazuje na plné texty iba formou externých odkazov. Špecifickou obsahovou entitou sú obálky a obsahy publikácií vydaných Vydavateľstvom SPU v Nitre. Tieto sa digitalizujú a pripájajú k bibliografickým záznamom v online katalógu SIPK. Ako dátové úložisko sa používa dokumentový server ARL. Obálky sú publikované vo formáte JPG a obsahy vo formáte PDF. Obsahy sú čitateľné súbory, čo opäť znamená plus pre používateľa – nakoľko katalóg aj databáza sú indexované na webe, pri zadaní vyhľadávacieho kritéria do vyhľadávča sú súčasťou výsledkov vyhľadávania aj napríklad obsahy publikácií, ktoré má knižnica vo svojom fonde. O význame samotných obsahov v zázname dokumentu pre to, aby používateľ získal bližšiu predstavu o spracovanej tematike, určite nie je potrebné bližšie hovoriť.

Tematický repozitár: odborné publikácie iných vydavateľov, pre ktoré SIPK získala na základe licenčnej zmluvy právo uložiť digitálnu kópiu na vlastné sieťové úložisko a odkazovať na obsah formou interných odkazov (sú to napr. výskumné ústavy, oficiálne organizácie a pod.).

<dl>SIPK: online publikácie autorov SPU ako podpora online publikovania na SPU. SIPK túto službu poskytuje v rámci agendy DOI, nakoľko plní funkciu koordinačného a registračného pracoviska DOI na SPU v Nitre (<http://dl.slpk.sk>).

Webový archív: publikácie iných vydavateľov mimo odboru, ktoré môžu byť už v tlačenej forme vo fonde, ale aj nemusia, a sú zaujímavé pre používateľov (napr. štatistické ročenky, publikácie rôznych organizácií a inštitúcií a pod.). Knižnica, na základe licenčnej zmluvy získala právo uložiť digitálnu kópiu na vlastné sieťové úložisko a odkazovať na obsah formou interných odkazov.

Konzervačný archív SIPK: digitálne kópie vybranej časti fondu (ochrana fondu). Publikácie, ktoré má knižnica vo fonde v tlačenej forme a sú z pohľadu budovania fondu profilové, hrozí ich strata alebo poškodenie. Na webe sú vyhľadávané prípadne dostupné digitálne kópie, ktoré sú zharvestované a uložené ako konzervačné kópie pre prípad straty/fatálneho poškodenia a pod.

Všetky používateľské kópie sú v rámci post-processingu digitálnym kurátorom doplnené o metadátovej popis v zmysle prijatej internej konvencie/štruktúry. Vráťane obálok a obsahov publikácií SPU v Nitre. Tento proces je časovo náročný, avšak z pohľadu používateľa prináša pridanú hodnotu tým, že digitálny objekt je strojovo „viditeľný“ práve vďaka pripojeným metadátam. To, že dokument/digitálny objekt je vyhľadateľný a dostupný cez knižničný systém, je len jedna strana mince. Ako sieťový digitálny objekt je samostatnou informačnou entitou a ako taký musí disponovať náležitosti, ktoré umožňujú jeho identifikáciu a určenie vzťahov.

Digitálny repozitár SIPK pri SPU/Niekoľko čísel

V predchádzajúcich textoch sme niekoľkokrát spomenuli potrebu efektívnej integrácie digitálneho obsahu do systému služieb knižnice. SIPK vlastný digitálny obsah, ktorého podmienky použitia to umožňujú, ako už bolo spomínané, sprístupňuje najmä prostredníctvom svojich základných databáz. Formou odkazov na interné sieťové adresy v bibliografických záznamoch o dokumentoch (nakoľko knižnica používa štandard MARC21, je to pole 856). Toto riešenie umožňuje nasadenie vlastných nástrojov na spracovávanie štatistických prehľadov. Správca repozitára má k dispozícii dáta/surové čísla, ktoré môže následne filtrovať a interpretovať podľa potreby (počet prístupov, počet stiahnutých dokumentov, platformy, z ktorých používatelia prístupujú, určité regionálne indicie a pod.).

Čo možno na základe získaných informácií o prístupoch k obsahu digitálneho repozitára SIPK konštatovať? Jednoznačne to, že záujem o obsah je, a to sa netýka iba nových dokumentov. Aktuálne je v digitálnom repozitári SIPK uložených viac ako 18 291 digitálnych objektov a o záujme o tento obsah vypovedajú čísla (Tab. 2).

Rok	Počet stiahnutých objektov/súborov
2010	1 593 374
2011	1 848 289
2012	1 747 053
2013	1 703 097
2014	1 887 168
2015	2 058 015
2016	1 723 158

Tabuľka 2 Počet stiahnutých súborov/digitálnych objektov z digitálneho repozitára SIPK (2010 – 2016)

¹ <http://arl4.library.sk/i2/i2.entry.cls?ictx=spu>

Digitálny repozitár SIPK pri SPU/Čo, ako... a ďalšie otázky

V súvislosti s budovaním digitálnej kolekcie SIPK bolo potrebné riešiť tieto okruhy otázok:

- A. Procesy a činnosti
  - I. Základné procesy a činnosti
  - II. Charakteristika
- B. Typológia obsahu
- C. Formáty

A. Procesy a činnosti :: Vymedzenie a charakteristika

I. Základné procesy (P) a činnosti (Č)

- a) Výber/selekcia obsahu (P)
  - a. Prieskum virtuálny – web (Č)
  - b. Prieskum archívny – fondy SIPK (Č)
  - c. Prieskum akvizičný – ponuka autorov a vydavateľov (Č)
  - d. Akvizičná komisia
- b) Získanie obsahu (P)
  - a. Harvesting (Č)
  - b. Akvizícia/nákup (Č)
  - c. Podpora e-publikovania na SPU (Č)
  - d. Digitalizácia (Č)
- c) Spracovanie obsahu (P)
  - a. Stiahnutie dokumentov a post-processing (Č)
  - b. Akvizícia dokumentu a základné spracovanie (Č)
  - c. Digitalizácia/skenovanie a post-processing (Č)
  - d. Bibliografické spracovanie/katalogizácia (Č)
- d) Archivácia obsahu (P)
  - a. Uloženie dokumentov na lokálnom úložisku (Č)
  - b. Uloženie dokumentov na sieťovom úložisku (Č)
  - c. Manažment prístupu/ochrana dokumentu (Č)
- e) Použitie obsahu (P)
  - a. Archívna kópia v repozitári (Č)
  - b. Sprístupňovanie obsahu (user interface, UI) (Č)
    - i. Web
    - ii. KIS
    - iii. Digitálna knižnica :: <dl>SIPK

II. Charakteristika

Harvesting, akvizícia

Činnosti:

- a) získanie dokumentu (autorská kópia),
- b) post-processing (používateľská kópia).

Základné typy digitálnych kópií:

- a) autorské kópie,
- b) používateľské kópie (sprístupňovaný obsah),
- c) archívne kópie (archivácia).

Digitalizácia

Činnosti:

- c) skenovanie (autorská kópia),
- d) post-processing (používateľská kópia).

Základné typy digitálnych kópií:

- d) autorské kópie (výsledok skenovania),
- e) používateľské kópie (sprístupňovaný obsah),
- f) archívne kópie (archivácia).

B. Typológia obsahu

Základné aspekty rozdelenie obsahu v digitálnej kolekcii SIPK:

- a) podľa pôvodu obsahu (technologický aspekt),
- b) podľa spôsobu získania,
- c) podľa spôsobu distribúcie (technologický aspekt),
- d) podľa korporatívnej príslušnosti obsahu,
- e) podľa stupňa prístupnosti (legislatívny aspekt),
- f) podľa spôsobu dostupnosti (technologický aspekt).

Podľa pôvodu obsahu:

- a) dokumenty primárne digitálne (born digital),
- b) dokumenty digitalizované.

Podľa spôsobu získania:

- a) získaný zberom v sieťovom prostredí (web/zharvestovaný):
  - a. náhodný systematický prieskum webu,
  - b. cielený systematický prieskum webu,
  - c. spracovanie podkladov pre evidenciu publikačnej činnosti (EPCA).
- b) získaný v rámci štandardných akvizičných metód (kúpa, výmena, dar),
- c) získaný v rámci agendy DOI (podpora elektronického publikovania na SPU),
- d) získaný digitalizáciou.

Podľa spôsobu distribúcie:

- a) online dokumenty,
- b) dokumenty na optických médiách.

Podľa korporatívnej príslušnosti:

- a) interné dokumenty (SPU v Nitre),
  - a. publikačná činnosť zamestnancov SPU v Nitre vydaná na SPU,
  - b. edičná produkcia SPU v Nitre,
  - c. publikácie pracovísk SPU,
- b) externé dokumenty,
  - a. publikačná činnosť zamestnancov SPU v Nitre vydaná mimo SPU,
  - b. publikácie zverejnené na webe (digitálne rozmnoženiny diel).

Podľa stupňa prístupnosti:

- a) verejne prístupný obsah,
- b) kontrolovaný/regulovaný prístup,
- c) bez prístupu (archivácia).

Podľa spôsobu dostupnosti:

- a) voľne dostupné dokumenty,
- b) dokumenty s prístupovými reštrikciami (autentifikácia používateľa),
- c) dokumenty v kontrolovanom prostredí (presne určené fyzické prístupové body, resp. činnosti knižnice),
- d) dokumenty nedostupné (archívne účely).

C. Metadáta

Pre potreby budovania digitálnej kolekcii SIPK bola zvolená základná metadátovej štruktúra Dublin Core vo vybranom rozsahu prvkov a tzv. Kvalifikovaný Dublin Core vo vybranom rozsahu kvalifikátorov (význam hodnoty prvku je spresnený pomocou dostupného kvalifikátora. Tieto identifikátory budú používané v závislosti od konkrétneho typu digitálneho objektu (born digital, digitalizovaný) a jeho technickej reprezentácie (text, grafika a pod.).

D. Formáty

Základné formáty:

- a) harvesting (DOC, DOT, PDF),
- b) akvizícia (DOC, DOT, PDF),
- c) digitalizácia (JPG, TIFF),
- d) sprístupňovanie (JPG, PDF),
- e) archivácia (všetky matičné formáty súborov/autorské kópie, PDF/A).

Ďalšie (doplňkové) formáty:

- a) TXT,
- b) XML.

Výpočet nie je úplný, a žiaľ, nie je to konečný stav. Je to dynamický proces neustáleho prehodnocovania a prijímania rozhodnutí.

Digitálny repozitár SIPK pri SPU/Obsah s potenciálom mimo služieb knižnice

Posuny vo vnímaní tvorby, diseminácie a validácie akademického obsahu, najmä v rovinách jeho vizibility, dostupnosti a prístupnosti, ale aj ochrany práv duševného vlastníctva, formuje nové rámce aj pre vysoké školy. Základným prvkom informačnej infraštruktúry vysokých škôl, z pohľadu vyššie spomínaných okruhov otázok, môžu byť univerzitné informačné systémy (ako integrácia administratívneho, akademického a vzdelávacieho obsahu) a knižnično-informačné systémy (agenda evidencie publikačnej činnosti a podpora vzdelávania). UIS SPU v Nitre preberá záznamy o publikačnej činnosti príslušných kategórií zamestnancov SPU z knižničného informačného systému (KIS) Slovenskej poľnohospodárskej knižnice. Vďaka existencii inštitucionálneho repozitára pripája knižnica k bibliografickým záznamom v databáze publikačnej činnosti a online katalógu (KIS ARL), tam kde to licenčné podmienky umožňujú, plné texty publikačných výstupov/dokumentov. Po exporte dát do UIS sa modul vedy a výskumu, časť publikácie, stáva ďalším rozhraním, vďaka ktorému je intelektuálna produkcia univerzity viditeľná.

K diseminačným kanálom mimo univerzít sa pripája Centrálny register evidencie publikačnej činnosti (<http://www.crepc.sk>) a potenciál je určite aj v spojení s Informačným systémom pre oblasť vedy a výskumu SK CRIS (<https://www.skcris.sk/>).

Výrazným prvkom, ktorý zasahuje do vedeckej komunikácie sú sociálne médiá v plnej šírke svojho portfólia, t. j. blogy, mikrobloggerie služby, wiki systémy, a samozrejme, sociálne siete (vrátane akademických sociálnych sietí ako sú napríklad Research Gate, Academia.edu alebo Mendeley). O ich mieste vo vedeckej komunikácii, najmä v personálnej rovine, dnes už nikto nepochybuje. To je ďalšia z možností efektívnej integrácie akademického obsahu inštitúcie nielen do globálnej komunikácie výstupov, hľadania partnerov, ale aj určitého marketingu. Akademici môžu v rámci svojich profilov vďaka budovaniu digitálneho inštitucionálneho repozitára pripájať odkazy na plné texty svojich publikácií, ktoré neboli distribuované v rámci štandardných komerčných modelov publikovania.

Otázkou, ktorá rezonuje nielen v akademickom prostredí, je v širšom kontexte akademickej etiky, etika publikačná/citačná. Digitálny akademický/inštitucionálny repozitár tak poskytuje jednu z platforiem na kontrolu originality prác a boj proti plagátorstvu a ďalším nekorektným praktikám. Je pri tom jedno, aké používateľské rozhranie prístup k obsahu sprostredkuje.

Záver/Či skôr, namiesto záveru

Digitálne akademické repozitáre, resp. inštitucionálne repozitáre prešli od svojho vzniku zložitým vývojom a výraznými zmenami stále prechádzajú. Základná podstata však zostáva: zhromažďovanie/zber, ochrana/uchovávanie a diseminácia digitálneho obsahu/digitálnych kópií intelektuálnych výstupov inštitúcie. Aj podmienka: udržateľnosť. Ich existencia v prostredí vysokých škôl (slovenské nevyvímajúc) umožňuje zapojenie manažovaného obsahu dát podľa potrieb do ďalších informačných systémov, resp. komunikačných kanálov – vrátane rôznych kontrolných mechanizmov a schém. Digitálny akademický repozitár SIPK pri SPU v Nitre síce nemá vlastné aplikačné riešenie, resp. špeciálne rozhranie, dokáže však poskytnúť efektívnu podporu diseminácie akademického obsahu univerzity. Pre diferencované skupiny používateľov: možnú kontrolnú agendu pre rôzne grantové schémy a projekty, pre odbornú verejnosť/partnerov, ako aj pre laickú verejnosť či saturáciu ďalších informačných potrieb širokej verejnosti.

Zásadnou podmienkou je udržateľnosť. Práve to ovplyvnilo rozhodnutia spolupracovať aj s rôznymi externými producentmi obsahu a získať od nich súhlas na vyhotovenie digitálnych kópií a ich ďalšie použitie v súlade s dohodnutými podmienkami. Máme kontrolu nad zdrojmi. Z aspektu dlhodobej dostupnosti a ochrany, ale aj originality obsahu. Použité technické riešenia/infraštruktúra nie sú proprietárne, snažíme sa vyhýbať komerčným platformám.

Literatúra

- KAHN, Robert – WILENSKY, Robert. 1995. *A Framework for Distributed Digital Object Services* [online]. Reston : Corporation for National Research Initiatives, cnri.dlib/tn95-01: 5/13/95 [cit. 2017-06-05]. Dostupné na <http://www.cnri.reston.va.us/k-w.html>
- KAHN, Robert – WILENSKY, Robert. 2006. A Framework for Distributed Digital Object Services. In: *International Journal on Digital Libraries* [online], vol. 6, no. 2, pp. 115 – 123 [cit. 2017-06-05]. ISSN 1432-1300. Dostupné na doi: <http://dx.doi.org/10.1007/s00799-005-0128-x>
- LYNCH, Clifford. 2003. Institutional repositories: Essential Infrastructure for Scholarship in the Digital Age [online]. In: *ARL*, no. 226 [cit. 2017-01-15]. Dostupné na <http://www.arl.org/resources/pubs/br/br226/br226ir.shtml>
- ARMS, William Y. 1995. Key Concepts in the Architecture of the Digital Library. In: *D-Lib Magazine*, vol. 1, no. 1, July 1995 [cit. 2017-06-05]. ISSN 1082-9873. Dostupné na <http://www.dlib.org/dlib/July95/07arms.html>
- BIRMINGHAM, W. P. et al. 1994. The University of Michigan Digital Library: This is not your father's library. In: *Digital Libraries '94 : Proceedings of the First Annual Conference on the Theory and Practice of Digital Libraries* [online], June 19-21, 1994 - College Station, Texas, USA. [cit. 2017-06-05]. Dostupné na <http://www.csd.tamu.edu/DL94/paper/umdl.html>
- BIRMINGHAM, W. P. 1995. An Agent-Based Architecture for Digital Libraries. In: *D-Lib Magazine*, vol. 1, no. 1, July 1995 [cit. 2017-06-05]. ISSN 1082-9873. Dostupné na <http://www.dlib.org/dlib/July95/07birmingham.html>
- WIEDERHOLD, G. 1992. Mediators in the architecture of future information systems. In: *Computer*, vol. 26, no. 3, pp. 38-49.

PhDr. Ľubica Jedličková, PhD.

lubica.jedlickova@uniag.sk ■

(Slovenská poľnohospodárska knižnica, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre)